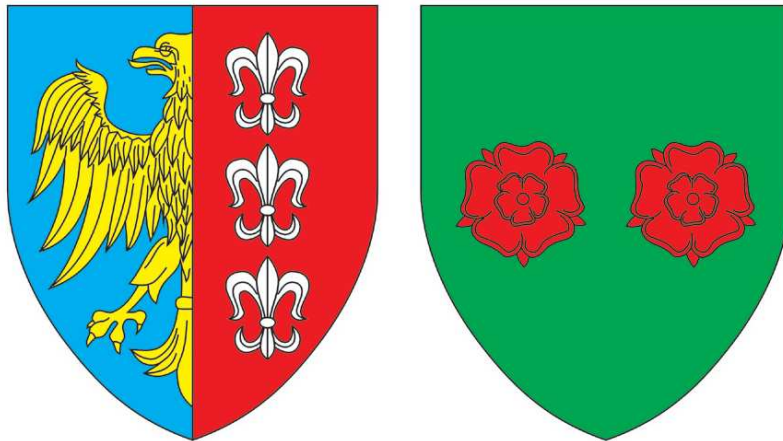

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr LXIII/1442/2010
Rady Miejskiej w Bielsku-Białej
z dnia 9 listopada 2010 r.

**MIEJSKI PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ
KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH
DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC
W RODZINIE
NA LATA 2010-2013**

BIELSKO-BIAŁA 2010

Spis treści

Wstęp	s.3
I. Przemoc w rodzinie jako zjawisko wieloaspektowe i interdyscyplinarne.....	s.4
II. Modele przemocy w programach dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Społeczne i kulturowe źródła oraz okoliczności towarzyszące przemocy domowej.....	s.10
III. Skala rozpowszechnienia zjawiska przemocy w rodzinie.....	s.12
IV. Analiza SWOT.....	s.16
V. Cele, założenia i adresaci Programu.....	s.19
VI. Zasady finansowania Programu.....	s.27
VII. Realizatorzy i Partnerzy Programu.....	s.27
Zakończenie	s.28

WSTĘP

Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) w art. 6 ust. 4 pkt. 2 wyszczególnia wśród zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiaty, a więc również miasta na prawach powiatu, do których należy Bielsko-Biała, opracowanie i realizację programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Wytyczne do tworzenia przedmiotowego programu zawiera m.in. aktualny Załącznik nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Uchwała Nr 162/2006 Rady Ministrów z dnia 25 września 2006r.).

Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie powinien stanowić część całego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz uzupełniać różne formy interwencji prawnych i administracyjnych podejmowanych wobec sprawców przemocy. Podstawę opracowania i realizacji przedmiotowego Programu stanowi m.in. jeden z priorytetów *Strategii rozwiązywania problemów społecznych w Bielsku-Białej na lata 2009-2013*, przyjętej Uchwałą Nr XXXIV/831/2008 Rady Miejskiej w Bielsku-Białej z dnia 9 grudnia 2008 roku, spójnej ze *Strategią Rozwoju Bielska – Białej do 2020 roku*, pn. profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym, w tym przemocy w rodzinie. Określając priorytety i cele strategiczne powyższa *Strategia* opiera się na promowaniu rozwiązań systemowych i interdyscyplinarnych, pozwalających na bardziej efektywne działania oraz preferowanie rozwiązań środowiskowych przed instytucjonalnymi.

Realizacja Miejskiego programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na lata 2010-2013 ma wieloletnią perspektywę. Niektóre z działań przedstawionych w Programie mają charakter długofalowy, a zatem ich realizacja przeciągnie się na kolejne lata. Podczas realizacji Programu możliwe jest wskazanie nowych zadań w związku z określeniem nowych potrzeb systemu, którego funkcjonowanie poddane będzie monitoringowi. Pełna realizacja celów Programu uzależniona będzie od stopnia zaangażowania wszystkich

podmiotów realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym skierowane do sprawców przemocy domowej na terenie Bielska-Białej. Do opracowania niniejszego Programu wykorzystano dane uzyskane od wielu instytucji i organizacji realizujących zadania w tym obszarze.

I. Przemoc w rodzinie jako zjawisko wieloaspektowe i interdyscyplinarne.

Pierwszą definicją przemocy w rodzinie w przepisach polskiego prawa powszechnie obowiązującego, jest definicja zawarta w art. 2 pkt 2 *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. nr 180, poz. 1493 z późn. zm.)*, zgodnie z którą przemoc w rodzinie stanowi jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Członkiem rodziny według art. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) jest osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), tj. małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu, oraz inna osoba wspólnie zamieszkująca lub gospodarująca.

Opracowując definicję pojęcia „przemoc w rodzinie”, projektodawcy wzorowali się na roboczej definicji przyjmowanej przez polskich specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (m.in. międzyresortowy zespół „Bezpieczni w rodzinie” działający w Polsce przy Kancelarii Prezydenta RP w latach 1996-1997), według której przemoc domowa to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste (w szczególności godzące w ich życie lub zdrowie fizyczne i psychiczne). Definicja ta podkreśla, że w przemocy domowej najbardziej istotna jest demonstracja

i wykorzystanie siły lub władzy w sposób, który jest krzywdzący dla innych członków rodziny (Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, www.parpa.pl). Przemocą może być nie tylko zachowanie, które się powtarza, lecz także pojedyncze zachowanie. Ponadto może to być działanie, tj. dokonanie jakiejś czynności lub zaniechanie, czyli niepodjęcie działania.

Definicja powyższa zawiera cztery podstawowe kryteria¹, na podstawie których rozpoznaje się przemoc w rodzinie:

- Intencjonalność – działania sprawcy są celowe i zamierzone, nie dzieją się przypadkowo. Ich przypadkowość sprawca często stara się udowodnić. Intencjonalność nie oznacza tylko i wyłącznie celowego zadawania bólu i krzywdzenia ofiary, a dotyczy dążenia do uzyskania kontroli, władzy, bezwzględного posłuszeństwa. W przekonaniu sprawcy on sam jest osobą, która ma wiedzę o tym, co jest dobre dla osoby, którą krzywdzi, w związku z tym uważa, że powinien podejmować decyzje, a inni członkowie rodziny muszą się podporządkować.
- Dysproporcja sił – w rodzinach z problemem przemocy istnieje nierównowaga sił w aspekcie fizycznym, ale także materialnym, psychicznym, kulturowym, społecznym. W wyniku stosowania przemocy dysproporcja ta się pogłębia, ofiara czuje się coraz bardziej bezbronna i bezradna, a sprawca ma coraz większe poczucie bezkarności. Źródłem dysproporcji sił są m.in. wiek, płeć, stan zdrowia, dysponowanie majątkiem.
- Naruszanie godności i praw – w szczególności narażenie ofiary na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia. Sprawca traktuje partnera jak przedmiot odmawiając mu poczucia sprawstwa, podmiotowości, a tym samym narusza jego godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, poniża

¹ K.Michalska, D.Jaszczak-Kuźmińska: Przemoc w rodzinie, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2007; P.R.Salber, M.D. i E.Taliaferro: O przemocy domowej – Poradnik lekarza pierwszego kontaktu, PARPA, Warszawa 1998; J.Mellibruda: Przemoc domowa. W: O przemocy domowej – Poradnik lekarza pediatry. Praca zbiorowa pod. red. J.Mellibrudy, R.Durdy, H.D.Sasal, PARPA, Warszawa 1998; H.D.Sasal: Niebieskie karty – przewodnik do procedury interwencji policji wobec przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2005; Wprowadzenie do Programu PARPA – Bezpieczeństwo w rodzinie. W: Niebieska Linia, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 02/99

ofiara, deprecjonuje ją, ośmiesza, pozbawia prawa do pracy, godziwych warunków życia, tajemnicy korespondencji, ochrony zdrowia, kontaktów z najbliższymi.

- Powodowanie cierpienia i szkód – ofiary traktowane w sposób bezlitosny, niegodny, doznają szkód fizycznych i psychicznych. Często po długotrwałej sytuacji traumatycznej nabierają przekonania, iż zasługują na takie traktowanie.

Przemoc ma różne oblicza i aspekty:

- jest procesem (nie pojawia się nagle, znienacka, tworzy cykle),
- ma tendencję do powtarzania się (rzadko jest jednorazowym epizodem),
- eskaluje (z czasem przybiera na sile),
- nie jest zjawiskiem niezależnym od udziału człowieka (sprawca jest zdolny do radzenia sobie z siłami, które czynią go sprawcą),
- toczy się w wymiarze: dominacja-uległość,
- odpowiedzialność leży zawsze po stronie sprawcy,
- przemoc przejawia się w różnych formach.

Ze względu na rodzaj zachowań sprawcy specjaliści wyróżniają pięć podstawowych form przemocy w rodzinie. Należą do nich: przemoc fizyczna, przemoc psychiczna (emocjonalna), przemoc materialna (ekonomiczna), przemoc seksualna, zaniedbywanie. Powyższe formy przemocy mogą się przenikać i najczęściej ze sobą współistnieją.

Zdania badaczy na temat specyficznych cech sprawców przemocy są podzielone. Jedni są przekonani, że portret psychologiczny sprawcy nie różni się w decydujący sposób od konstelacji cech osób przemocy nie stosujących. Istnieją jednak badania ukazujące cechy wyróżniające sprawców przemocy: niepewność siebie, niska samoocena, zespół niedostosowania społecznego, lęk przed porzuceniem, słabe umiejętności społeczne, słaba kontrola impulsów, zaburzenia poznawcze, niska odporność na stres, pochodzenie ze środowiska przemocowego. Ponadto naukowe analizy określają u dzieci – świadków przemocy w rodzinach większe prawdopodobieństwo pozostania sprawcami niż ofiarami przemocy. Wymienione

cechy różnicujące osobowość i pochodzenie sprawców, ofiar i świadków przemocy decydują o podejmowanych środkach profilaktycznych i zaradczych.²

Pracę ze sprawcami utrudnia daleki od rzeczywistości obraz siebie, jaki sprawca posiada. Zwykle sprawcom przyświecają tzw. dobre intencje: chcą wychowywać, naprawiać, kontrolować. Istotą pracy ze sprawcami zatem jest tworzenie warunków do zmiany wszystkich komponentów postaw: sposobu myślenia, emocji i zachowań społecznych w sytuacjach nagromadzenia napięcia i bezsilności wobec rozpoczętego aktu przemocy. Osoby uzależnione oraz chorzy psychicznie powinni być motywowani do odpowiedniego leczenia.

Stosowanie przemocy przez sprawców jest niezwykle nagradzającym sposobem sprawowania władzy, kontroli i podporządkowywania ofiar swojej woli. Wśród przyczyn stosowania przemocy w rodzinie przez sprawców podaje się:

- przeciążenie problemami, silnymi emocjami,
- brak wystarczających umiejętności konstruktywnego radzenia sobie z emocjami, kontrolowania własnej agresji i wrogości, porozumiewania się z otoczeniem, współdziałania, rozumienia potrzeb innych ludzi,
- obciążenie przez wzorce kulturowo-środowiskowe, akceptujące przemoc we wzajemnych kontaktach – antycypowanie naznaczonych przemocą przepisów ról ojca, męża,
- brak wiedzy o człowieku i życiu,
- skłonność do sadyzmu,
- poczucie niskiej wartości,
- bezradność,
- nadużywanie alkoholu i substancji psychoaktywnych, uzależnienie.

Tłumacząc stosowanie przemocy w rodzinie sprawca m.in.:

- kwestionuje swoją odpowiedzialność przekonując, iż podlega zewnętrznym siłom, nad którymi nie panuje (przypadek, wypadek, działanie niezamierzone),
- kwestionuje szkodę przekonując innych, że nic takiego się nie stało, np. mówi domownikom, że ich pozabija, ale „to tylko słowa”,

² S.Nikodemka: W świetle badań empirycznych. W: Świat Problemów 10/2000 Warszawa

- kwestionuje wiarygodność ofiary odbierając prawo osobom, które ucierpiały do nazywania siebie ofiarami jego czynów (nazywa swoje czyny aktem słusznej zemsty, kary),
- potępia potępiających, odbierając oceniającym jego czyn, prawo oceniania, odwracając uwagę od czynu lub tłumacząc, że wszyscy tak robią, wobec tego ocena jest nieadekwatna,
- odwołuje się do wyższych racji, np. do przekonania o dobrych metodach wychowawczych lub broniienia dobrego wizerunku swojego i rodziny, który ofiara niszczy.

Sprawca stosuje zwykle jednocześnie kilka technik manipulacji, odwołując się do najróżniejszych uczuć, zmieniając taktykę, gdy któraś z technik zawodzi.

Problem przemocy domowej jest zjawiskiem wieloaspektowym. Jest ujmowany w perspektywie społecznej, ekonomicznej, prawnej, psychologicznej i moralnej. Każda z perspektyw nieco inaczej ujmuje jego różne aspekty, diagnozuje potrzeby i zasoby, odmiennie określa kierunki działań pomocowych, m.in.:

- Zgodnie z literą prawa przemoc w rodzinie jest przestępstwem. Kodeks karny za znęcanie fizyczne lub moralne nad członkiem rodziny przewiduje karę pozbawienia wolności.
- Perspektywa moralna koncentruje się na tym, że dokonywanie przemocy jest krzywdzeniem osób słabszych i jest złem.
- Psychologiczne spojrzenie na to zjawisko zwraca uwagę na cierpienie i bezradność osób doświadczających przemocy, a także odsłania mechanizmy sterujące przemocą i złożone procesy interakcji między sprawcą i ofiarą.
- Perspektywa społeczna ukazuje zawarte w obyczajach i postawach mity i stereotypy społeczne, mogące sprzyjać przemocy lub ją usprawiedliwiać. W tej perspektywie organizowane są siły społeczne w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Z perspektywy moralnej i prawnej najważniejsze jest potępienie czynu (aktu przemocy), ochrona osoby pokrzywdzonej przed bezprawiem, sprawiedliwe ukaranie sprawcy. Przyjęcie takiej perspektywy jest szczególnie użyteczne w udzielaniu ofiarom pomocy prawnej oraz wsparcia i doraźnej pomocy psychologicznej w kryzysie. Perspektywa moralna nie może jednak zastąpić perspektywy

psychologicznej, która wiąże się ze zrozumieniem złożoności zjawiska przemocy i ulegania jej oraz planowaniem doświadczeń korekcyjnych umożliwiających zmiany intrapsychiczne. Ważna jest świadomość istnienia obu tych perspektyw. Większość koncepcji psychologicznych uznaje, że równowaga związku, nawet patologiczna, jest współtworzona przez obu partnerów. Koncepcje behawioralne odwołują się do terminów wspólnego wzmacniania i przyjmują, że zachowanie ofiary jest wzmocnieniem sprawcy. Koncepcje systemowe przyjmują, że zachowania partnerów są elementami pętli sprzężenia zwrotnego ich związku traktowanego jako system dążący do zachowania homeostazy. Przecinając ten proces w dowolnym miejscu nie sposób jednoznacznie wskazać na pierwotną przyczynę. Koncepcje psychoanalityczne używają pojęcia koluzji – nieświadomie rozgrywanego przez partnerów konfliktu przeniesionego z dzieciństwa, w którym jeden przyjmuje postawę progresywną, a drugi regresywną. Konflikt ten może rozgrywać się wokół kwestii kontrolowania – bycia kontrolowanym, niewierności – zazdrości, władzy – poddania.

Profesjonaliści powinni posiadać umiejętność rozdzielenia kategorii oceniających od przyczynowych: wina nie jest równoznaczna z przyczyną przemocy w rodzinie. Bezprawne czyny sprawcy powinny podlegać karze, co nie oznacza, że nie należy mu się praca korekcyjno-edukacyjna. W odróżnieniu od przedstawionych perspektyw, perspektywa społeczna ukazuje zawarte w obyczajach, postawach mity i stereotypy społeczne, mogące sprzyjać przemocy lub usprawiedliwiać ją. Jest też motorem organizowania sił społecznych w systemie przeciwdziałania przemocy domowej. Z rozróżnienia ww. perspektyw wynika także potrzeba interdyscyplinarnego współdziałania służb i instytucji społecznych w celu skutecznej ochrony ofiar i pracy ze sprawcami przemocy w rodzinie. Złożona natura tego zjawiska sprawia bowiem, że żadna z instytucji w pragmatyce swoich działań nie jest w stanie sama wypracować strategii i metod gwarantujących osiągnięcie powyższego celu. Co więcej, działania wybiórcze, nie obejmujące całego systemu rodzinnego i prowadzone przez różne instytucje bez porozumienia między nimi przyczynić się mogą do wtórnej wiktyimizacji ofiar przemocy i opóźnień w realizacji pracy socjalnej, psychologicznej, pedagogicznej oraz działań organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

II. Modele przemocy w programach dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Społeczne i kulturowe źródła oraz okoliczności towarzyszące przemocy domowej.

Pierwsze programy dla sprawców przemocy domowej zostały opracowane ponad ćwierć wieku temu w Stanach Zjednoczonych i kraj ten ma najwięcej doświadczeń w tym zakresie, a opracowane standardy realizacji tych programów zakładają ścisłą współpracę z instytucjami wymiaru sprawiedliwości. Podobna współpraca jest elementem przedmiotowych programów w Kanadzie, Australii i krajach skandynawskich. Współcześnie obserwuje się w koncepcjach pracy ze sprawcami przemocy w rodzinie poszukiwanie modelu integrującego wszystkie tradycyjnie zróżnicowane koncepcje wyjaśniania przyczyn i przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a w szczególności modelu społeczno-kulturowego, systemowego oraz modelu przemocy rozpatrywanej z perspektywy podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniu.³

Model społeczno-kulturowy oparty jest na koncepcji społeczeństwa patriarchalnego. Podkreśla się w nim, że mężczyźni są wychowywani i socjalizowani w taki sposób, że spostrzegają stosowanie przemocy jako akceptowane kulturowo narzędzie wywierania wpływu i sprawowania kontroli. Przemoc rozumiana jest jako aspekt relacji między mężczyznami i kobietami dotyczący dążenia do władzy, dominacji i kontroli. Przemoc domowa jako narzędzie utrzymania męskiej władzy w rodzinie jest, zdaniem specjalistów, wzmacniana historyczną tolerancją dla zachowań przemocowych wobec kobiet.⁴ W społeczeństwie patriarchalnym odnaleźć można uzasadnienia tworzące, podtrzymujące i usprawiedliwiające przemoc wobec kobiet. Uzasadnienia uznające przemoc za zasadną, sensowną i potrzebną można znaleźć w obszarach⁵:

- społecznego postrzegania płci,
- traktowania kobiety w kategoriach własności mężczyzny,
- traktowania kobiety jako obiektu seksualnego,
- seksistowskiego języka.

³ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Warszawa 2006

⁴ Tamże

⁵ Ewa Habdas: Gwałt a kultura patriarchalna. W: Niebieska Linia 4/45/2006 Instytut Psychologii Zdrowia Warszawa 2006

Założenia modelu społeczno-kulturowego realizuje program dla osób stosujących przemoc w rodzinie zwany „Programem z Duluth”, który od kilku lat wdrażany jest w Polsce dzięki inicjatywie Fundacji Batorego. Interwencje wobec sprawców prowadzone są w tym modelu poprzez zorganizowane formy obowiązkowego uczestnictwa w sesjach edukacyjnych, podczas których mężczyźni konfrontowani są z osobistymi tendencjami do korzystania ze stereotypów męskiej dominacji oraz uczeni są sprawowania skutecznej kontroli nad swoimi zachowaniami przemocowymi. W ostatnich latach zmierza się do integrowania tego modelu z innymi modelami przeciwdziałania przemocy domowej. Statystyki przemocy w rodzinie potwierdzają, że większość aktów przemocy ma miejsce wobec kobiet, jednak „przemoc nie ma płci” i jest przemocą niezależnie od tego, wobec kogo się ją stosuje.⁶ Przemoc w rodzinie stosowana jest nie tylko wobec kobiet, a dowodzą tego badania nad przemocą wobec dzieci, czy osób starszych.

Innym modelem przemocy jest model analizujący przemoc w strukturze systemu rodzinnego. Przyczyny przemocy są w nim wyjaśniane zaburzeniami relacji rodzinnych i dysfunkcjonalności systemu komunikacji wewnątrz rodziny, a partnerzy spostrzegani są jako współodpowiedzialni za przyczynianie się do eskalacji konfliktów. Rozróżnianie ofiar i sprawców jest niejednoznaczne. Interwencje wobec sprawców z tej perspektywy prowadzone są w formie poradnictwa małżeńskiego lub rodzinnego skoncentrowanego na uczeniu umiejętności komunikowania się i unikania przemocy. Zwolennikami tego modelu są terapeuci systemowej terapii rodzin. Model ten został poddany w ostatnich latach zdecydowanej krytyce specjalistów i organizacji zajmujących się przemocą w rodzinie i zakazany do realizacji wobec sprawców przemocy w większości stanów USA z racji zagrożenia wtórną wiktyimizacją ofiar oraz rozpraszania odpowiedzialności sprawców.

W kolejnym modelu przemocy rozpatrywanej z perspektywy podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniu analiza przemocy przyjmuje za czynniki równoważne strukturę rodziny i systemu społecznego, indywidualne patologie jej członków i dysfunkcjonalność systemu komunikacji wewnątrz rodziny. W modelu tym rozróżnienie sprawcy i ofiary pozostawia się ocenie instytucji wymiaru

⁶ J.Śpiewak: Dzieci, ludzie i ustawa. W: Niebieska Linia 2/67/2010 Instytut Psychologii Zdrowia Warszawa 2010

sprawiedliwości, a zadaniem osób pomagających jest prowadzenie działań korekcyjnych opartych na wzmacnianiu postaw pozytywnych i odrzucaniu negatywnych. Z tej perspektywy interwencje wobec sprawców prowadzone są w formie terapii indywidualnej lub grupowej, dopuszczając stosowanie poradnictwa małżeńskiego lub rodzinnego. Podejście to wymaga nacisku na kompetencje i przestrzeganie zasad etyki zawodowej od osób prowadzących terapię.

Współcześnie w programach dla sprawców dominuje poszukiwanie modelu integrującego elementy tradycyjnych modeli, a w szczególności:

- edukacji na temat kulturowo-obyczajowych zjawisk wspierających i przeciwstawiających się przemocy oraz konfrontowanie ze stereotypami promującymi przemoc,
- promocji wartości i idei wspierających godność osoby, dobro rodziny, równość płci oraz prawa kobiet i dzieci, a także odpowiedzialność za osobiste decyzje i gotowość ochrony słabszych,
- stosowania procedur behawioralno-poznawczych w celu korygowania postaw i zachowań związanych z przemocą,
- uczenia umiejętności konstruktywnej komunikacji interpersonalnej oraz samokontroli.

III. Skala rozpowszechnienia zjawiska przemocy w rodzinie.

Z przeprowadzonych w Polsce badań w 2007 roku przez TNS OBOP pn. „Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu przemocy w rodzinie” wynika, że:

- a) dwie trzecie (64%) Polaków zna w swoim otoczeniu, sąsiedztwie rodziny, o których słyszeli lub wiedzą, że dochodzi w nich do różnych form przemocy,
- b) co trzeci Polak (36%) doświadczył przemocy od członka rodziny. Większość osób z tej grupy było ofiarami przemocy kilkakrotnie i kolejne akty przemocy miały miejsce przed upływem 12 miesięcy od pierwszego zdarzenia. Do bycia ofiarami przemocy najczęściej przyznają się kobiety (39%). Najbardziej rozpowszechniona formą przemocy jest przemoc psychiczna (31%) i fizyczna (17%),

c) co piąty Polak (20%) był sprawcą przemocy wobec członków swojego gospodarstwa domowego. Sprawcy przemocy z gospodarstw domowych, w których są dzieci do lat 18 częściej, niż gdy dzieci nie ma, przewidują ponowne zastosowanie przez siebie przemocy psychicznej (63% wobec 44%) oraz fizycznej (58% wobec 23%). Świadczy to o tym, że na przemoc szczególnie narażone są dzieci.

Ponadto badania wskazują, że:

- a) życzeniowe myślenie częściej towarzyszy ofiarom przemocy, niż jej sprawcom. Sprawcy częściej niż ofiary przemocy obawiali się, że sytuacja przemocy w rodzinie może się powtórzyć (w przypadku: przemocy psychicznej - 53% wobec 47%, przemocy ekonomicznej – 39% wobec 38%, fizycznej – 38% wobec 30%, seksualnej – 39% wobec 25%),
- b) spożywanie alkoholu ma duży wpływ na występowanie przemocy w rodzinach: blisko połowa (46%) ofiar stwierdziło, że przynajmniej raz sprawca był w momencie zdarzenia pod wpływem alkoholu,
- c) co czwarty respondent (24%) stwierdził, że sprawca zaprzestanie przemocy, gdy nie będzie prowokowany, co wskazuje na obarczanie ofiar odpowiedzialnością za doświadczaną przemoc,
- d) znaczna część społeczeństwa uważa za normalne podczas kłótni w rodzinie: obrażanie i wyzwiska (24%) oraz szarpanie i popychanie (18%). Powodem niepokoju bywają dopiero siniaki i rany na ciele ofiary (16%), a więc przemoc kojarzy się przede wszystkim z przemocą fizyczną.⁷

Od problemu przemocy w rodzinie nie są wolne również rodziny zamieszkałe w Bielsku-Białej. Na podstawie raportu⁸ z 2008r. z badań przeprowadzonych przez PBS DGA stwierdzono, że stykanie się bielszczan z przemocą miało miejsce w najbliższej, aktualnej rodzinie, a także w rodzinie zapamiętanej z dzieciństwa. Co prawda niewielki odsetek (2,5%) badanych zadeklarował, iż w ciągu ostatnich 12

⁷ Ośrodek Badania Opinii Publicznej Sp. z o.o.: Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie, Warszawa 2007

⁸ Raport z badania pn. „Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych oraz używania narkotyków wśród mieszkańców Bielska-Białej – postawy i zachowania wobec różnych zjawisk i problemów związanych z konsumpcją alkoholu i używaniem substancji psychoaktywnych w środowisku lokalnym”, PBS DGA, Sopot-Warszawa 2008

miesiący w ich najbliższej rodzinie miał miejsce, co najmniej jeden przypadek przemocy fizycznej, jednak więcej, bo 4,6% respondentów przyznało, że w ich najbliższym otoczeniu doszło do przemocy psychicznej. Ankietowanym zadano również pytanie dotyczące bycia ofiarą lub świadkiem przemocy w swojej rodzinie w okresie dzieciństwa. W Bielsku-Białej średnio co dziesiąty badany (10,1%) choć raz czuł się ofiarą przemocy w rodzinie, natomiast 12,4% badanych było jej świadkiem.

Analiza statystyk Komendy Głównej Policji wskazuje, iż w Polsce w 2007 roku liczba sprawców przemocy domowej ustalona na podstawie „Niebieskich Kart” wyniosła 81.743 i była o 30,4% większa, niż w roku 1999. Liczba sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu wyniosła w 2007 roku 63.303 i była o 23,4% wyższa, niż w roku 1999.

Według danych na koniec 2008 roku we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych w Polsce za znęcanie nad rodziną przebywało ogółem 4851 osób (art. 207 § 1-3 k.k.). W 2000r. osób tych było 1617 (tj. o 67% mniej).⁹

Statystyki KMP w Bielsku-Białej wskazują, że w latach 2006 – I półrocze 2010 wśród sprawców przemocy w rodzinie największą grupę stanowili mężczyźni: 2006r. – 241 mężczyzn na 258 sprawców przemocy domowej, 2007r. - 119 mężczyzn na 182 sprawców, 2008r. – 169 mężczyzn w grupie 174 sprawców przemocy domowej, 2009r. – 168 na 187 sprawców przemocy domowej, w I półroczu 2010r. – 73 mężczyzn w grupie 79 sprawców przemocy domowej . Pozostałe osoby stosujące przemoc to kobiety, a w roku 2009 jeden ze sprawców był nieletni.

Tabela Nr 1 zawiera dane dotyczące liczby bielszczan doprowadzonych do Izby Wytrzeźwień w Bielsku-Białej z powodu stosowania przemocy domowej w latach 2006-2009. Dane w latach 2006-2008 wskazują na tendencję wzrostową przedmiotowego problemu w obszarze działania Izby Wytrzeźwień. W 2009r. odnotowano niewielki spadek w tym zakresie.

⁹ I.Dybalska: Okiem służby penitencjarnej. W: Niebieska Linia, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 7/61/2009

Tabela Nr 1

Liczba bielszczan doprowadzonych do Izby Wyrzeźwień w Bielsku-Białej z powodu stosowania przemocy domowej w latach 2006-2009				
Rok doprowadzeń	2006	2007	2008	2009
Liczba bielszczan doprowadzonych do Izby Wyrzeźwień w Bielsku-Białej z powodu stosowania przemocy domowej	626 (27% ogółu doprowadzonych)	643 (28% ogółu doprowadzonych)	780 (31% ogółu doprowadzonych)	664 27% ogółu doprowadzonych)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie statystyk Izby Wyrzeźwień w Bielsku-Białej

Rozmiar działań interwencyjnych i pracy socjalnej w zakresie przeciwdziałania przemocy rodzinie MOPS w Bielsku-Białej w ostatnich latach określa liczba policyjnych Niebieskich Kart, które wpłynęły do MOPS w ramach współpracy obu instytucji, służącej wspólnemu przeciwdziałaniu problemowi przemocy domowej: 2006r. – 41, 2007r. – 30, 2008r. – 63, 2009r. - 58 oraz liczba sporządzonych Niebieskich Kart pomocy społecznej mających za zadanie przeciwdziałanie i wykrywanie przestępstw związanych z przemocą domową: 2006r. – 73, 2007r. – 78, 2008r. – 142, 2009r. – 157. Dane te obrazują rosnącą liczbę rejestrowanych Niebieskich Kart pomocy społecznej (w latach 2007-2008 – rosnącą liczbę wpływających do MOPS Niebieskich Kart policyjnych), a tym samym współpracy interdyscyplinarnej w przeciwdziałaniu zjawisku przemocy domowej. Trudno wnioskować, czy dane te obrazują także zwiększanie się rozmiarów przemocy w rodzinie na terenie miasta, czy wzrost liczby osób poszukujących pomocy w rozwiązywaniu tego problemu, uwarunkowany większą świadomością społeczną związaną z tym zjawiskiem, czy także większe zaangażowanie instytucji w rozwiązywanie ww. problemu.

Powyższe dane stanowią przysłowiowy wierzchołek góry lodowej problemu przemocy w bielskich rodzinach. Statystyki krajowe pokazują bowiem, że np. tylko 3 na 10 aktów ostrej przemocy seksualnej jest ujawniana przez ofiary. Ponadto 30% sprawców ujawnionej przemocy skłania swoje ofiary agresją do wycofania się ze współdziałania z instytucjami pomocowymi, a 60-70% sprawców dokonuje aktów

przemocy po spożyciu alkoholu (po ujawnieniu przemocy czasowo zmienia styl życia, przekonując ofiary do wycofania się ze stanowczego przeciwdziałania przemocowym relacjom)¹⁰. Istniejąca silna zależność między nadużywaniem alkoholu a przemocą w rodzinie wpływa często na pierwszoplanowe rozwiązywanie problemów alkoholowych przy jednoczesnym pozostawianiu bez interwencji problemu przemocy domowej. Zależność powyższą potwierdzają następujące dane statystyczne:

- 80% żon alkoholików doświadcza przemocy ze strony swojego męża,
- 60% pacjentów leczenia odwykowego przyznaje, że ma poważne problemy ze stosowaniem przemocy wobec najbliższych, a blisko 14% leczących się alkoholików sądzi, że fakt uzależnienia od alkoholu usprawiedliwia stosowanie przemocy wobec najbliższych,
- 67% studentów, którzy często doświadczali przemocy fizycznej w rodzinie wiąże ją z nadużywaniem alkoholu przez rodziców.¹¹

Statystyki dotyczące przemocy w rodzinie nie przedstawiają całego obrazu tego zjawiska. Nadal wiele przypadków przemocy w rodzinie nie jest zgłaszanych, głównie z powodu strachu, wstydu, braku wiary w skuteczność prawa i niedopracowane procedury obowiązujące w różnych instytucjach.

IV. Analiza SWOT.

Analiza raportów z badań dotyczących problemów uzależnień i patologii społecznych na terenie Miasta, przeprowadzonych wśród mieszkańców Bielska-Białej w latach 2007-2008 oraz potrzeby i oczekiwania zgłaszane przez profesjonalistów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie stały się podstawą określenia mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, który ma realizować program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

¹⁰ Informacje Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy prezentowane przez J.Polanowskiego podczas szkolenia pn. „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w środowisku lokalnym” w dniach 22-24 marca 2000r., Wprowadzenie do Programu PARPA – Bezpieczeństwo w rodzinie, op. cit.

¹¹ Materiały szkoleniowe dla ambasadorów kampanii pn. „Powstrzymać przemoc wobec dzieci”, Instytut Psychologii Zdrowia, „Niebieska Linia”, Fundacja „Dzieci Niczyje” 1999

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">➤ rozwinięta na terenie Bielska-Białej infrastruktura podmiotów obejmujących swoimi kompetencjami wiele aspektów zjawiska przemocy w rodzinie➤ istnienie na terenie miasta wielu podmiotów dysponujących dużą liczbą pracowników pierwszego kontaktu, stanowiących źródło informacji o faktach przemocy domowej (m.in. pracownicy socjalni, dzielnicowi, kuratorzy sądowi, lekarze pierwszego kontaktu, pedagodzy szkolni)➤ „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Bielsku-Białej na lata 2009-2013” oraz „Program ochrony ofiar przemocy w rodzinie dla Bielska-Białej na lata 2010-2013” uwzględniające rozwiązania systemowe problemu przemocy w rodzinie,➤ sformalizowana porozumieniem, efektywna współpraca między dwoma podmiotami realizującymi zadania interwencyjne w zakresie przemocy domowej – Komendą Miejską Policji oraz Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej➤ funkcjonowanie zespołu ds. przemocy w rodzinie przy Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Bielsku-Białej➤ rozbudowany i sprawnie funkcjonujący miejski system przeciwdziałania problemom alkoholowym, często związanym z problemem przemocy domowej➤ efektywna, sprawnie funkcjonująca na terenie miasta terapia dla osób współzależnych oraz dorosłych dzieci alkoholików, która wpływa pośrednio na rozwiązywanie problemu przemocy domowej➤ funkcjonowanie na terenie miasta kilku programów terapeutycznych dla ofiar przemocy w rodzinie - dorosłych i dzieci, w tym programów dla ofiar przemocy seksualnej, które motywują do podejmowania działań wobec sprawców przemocy domowej➤ realizacja na terenie miasta (od 4 lat) programu korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie,➤ Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej z dogodną lokalizacją na terenie miasta, posiadający ofertę	<ul style="list-style-type: none">➤ małe zainteresowanie podmiotów przeciwdziałających przemocy domowej programem korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc w rodzinie➤ niewystarczające upowszechnienie informacji o naturze problemu przemocy domowej oraz kompetencjach i zadaniach realizowanych przez podmioty działające na rzecz rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą na terenie Miasta➤ desensoryzacja, wypalenie zawodowe części kadry instytucji przeciwdziałających przemocy domowej, wywołane m.in. nadmiarem obowiązków zawodowych, przeżywaniem silnych emocji w kontakcie z problemem przemocy, nieświadomością własnych kompetencji zawodowych i granic możliwości pomocy

<p>całodobowej pomocy telefonicznej, ambulatoryjnej i hostelowej o charakterze interwencji kryzysowej,</p> <ul style="list-style-type: none">➤ dogodna lokalizacja POIK (interwencja kryzysowa dla ofiar przemocy domowej)➤ wykorzystywanie narzędzi rejestracji aktów przemocy w rodzinie przez cztery podmioty na terenie miasta: KMP, MOPS, POIK i GKRPA➤ często stosowana przez prokuratorów procedura kierowania do GKRPA wniosków o zobowiązanie do leczenia odwykowego w sytuacji umarzania postępowań w sprawach dotyczących przestępstwa znęcania się nad rodziną (art.207k.k.),➤ włączanie się w kampanie przeciwdziałania przemocy w rodzinie przedstawicieli władz samorządowych, miejskich instytucji oraz organizacji pozarządowych działających na terenie miasta➤ dobra współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na polu przeciwdziałania alkoholizmowi i przemocy➤ mobilność i elastyczność działania kadr podmiotów miejskich➤ wysoka świadomość dotycząca rangi problemu przemocy domowej panująca wśród kadr instytucji miejskich oraz umiejętność wykorzystania istniejącego potencjału w realizacji zadań przeciwdziałania przemocy➤ organizowanie systematycznych szkoleń dla kadry podmiotów, stanowiących trzon miejskich zespołów interdyscyplinarnych	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">➤ zagadnienie nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie staje się przedmiotem publicznej dyskusji i zainteresowania mediów➤ postęp w sprawie zmiany społecznych przekonań nt. zjawiska przemocy w rodzinie oraz metod przeciwdziałania m.in. na skutek organizowanych ogólnopolskich kampanii społecznych w tej sprawie➤ rozwój infrastruktury odpowiadającej zmieniającym się potrzebom społecznym➤ akceptacja społeczna dla działań podejmowanych na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie➤ wykorzystywanie instrumentów prawnych stworzonych m.in. przez ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180, poz. 1493) wraz z aktami wykonawczymi,➤ funkcjonowanie lokalnej koalicji na rzecz	<ul style="list-style-type: none">➤ pogłębiające się problemy społeczne będące zarówno konsekwencją, jak i źródłem problemu przemocy w rodzinie➤ niewłaściwe interpretowanie ustawy o ochronie danych osobowych i innych ustaw prowadzące do zakłóceń lub paraliżu wymiany informacji i podejmowania działań przeciwdziałających temu problemowi➤ mity i stereotypy społeczne oraz własne doświadczenia związane z przemocą, podtrzymujące przemoc domową, powstrzymujące przed ujawnieniem problemu i poszukiwaniem pomocy, powodujące nieuzasadnione oczekiwania społeczne w stosunku do służb podejmujących interwencje wobec przemocy

<p>rozwiązywania problemów uzależnień i przeciwdziałania patologiom społecznym</p> <ul style="list-style-type: none">➤ przekonanie kadry zarządzającej podmiotami przeciwdziałania przemocy domowej o korzyściach płynących ze współpracy międzyinstytucjonalnej i otwartych kanałach komunikacji➤ doświadczenia współpracy pomiędzy miejskimi jednostkami i zakładami oraz innymi instytucjami i podmiotami w przeciwdziałaniu problemom społecznym	
---	--

V. Cele, założenia i adresaci Programu.

Miejski program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na lata 2010-2013 stanowić ma część całego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz uzupełniać różne formy interwencji prawnych i administracyjnych podejmowanych w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym wobec sprawców przemocy domowej. Cele programu:

1. Uzupełnienie programem działań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, istniejących form interwencji prawnej, w tym karnej i administracyjnej, podejmowanych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
2. Uznanie przez osobę stosującą przemoc w rodzinie faktu stosowania tej przemocy.
3. Zdobywanie i podniesienie poziomu wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie.
4. Zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego życia w rodzinie.
5. Kształtowanie u osób stosujących przemoc, umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie.

Praca ze sprawcami przemocy domowej jest niezbędnym uzupełnieniem działań pomocowych kierowanych do ofiar przemocy w rodzinie i bez niej trudno wyobrazić sobie skuteczną pomoc rodzinie z problemem przemocy. Niniejszy Program wzbogacono m.in. o działania z zakresu profilaktyki sprawstwa tj. działania

skierowane do młodzieży, w tym młodzieży stosującej lub narażonej na działania agresywne, a w przyszłości narażonej na stosowanie przemocy. W Programie znalazły się działania oparte na uczestnictwie Miasta w kampaniach edukacyjnych, dofinansowywaniu szkolnych programów profilaktycznych, upowszechnianiu informacji o naturze problemu przemocy domowej oraz kompetencjach i zadaniach realizowanych przez podmioty działające na rzecz rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą na terenie Miasta. Ponadto w Programie uwzględniono przeciwdziałanie desensoryzacji, wypaleniu zawodowemu kadry instytucji przeciwdziałających przemocy domowej, nie pomijając dbania o rozwój zintegrowanego systemu reagowania i współdziałania w sytuacjach przemocy.

Uczestnictwo w programach dla sprawców przemocy domowej rzadko rozpoczyna się od spontanicznego poszukiwania pomocy przez kandydata. Dlatego wchodzenie do tych programów tworzy poważne trudności i stanowi specyficzne wyzwanie dla organizatorów. W zasadzie, w większości przypadków, podstawową lub bardzo istotną rolę w tej sprawie odgrywają różne formy nacisku a nawet presji administracyjno-sądowej. W większości programów dla sprawców realizowanych w USA przyjmuje się zasadę, że do takich programów powinno się przyjmować tylko te osoby, wobec których zarządzone jakąś formę nadzoru sądowego (cywilną lub karną). Zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oprócz kierowania się powyższą zasadą, pożądane będzie poszukiwanie różnych innych okazji sytuacyjnych i instytucjonalnych do organizowania i realizacji niniejszego Programu w zależności od naboru do niego różnego typu kandydatów, a w szczególności:

- 1) osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, w tym osób, które w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie zostały zobowiązane przez sąd do uczestnictwa w programie,
- 2) osób będących sprawcami przemocy w rodzinie, które uczestniczą w terapii uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, prowadzonej w zakładach opieki zdrowotnej – w tym przypadku programy korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii,
- 3) osób, które w wyniku innych okoliczności zgłoszą się do uczestnictwa w przedmiotowym Programie, w szczególności tych, których uczestnictwo wynika

z ich osobistych decyzji podejmowanych w związku z ich kontaktem z instytucjami i organizacjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Do Programu nie będą rekrutowane osoby nie będące mieszkańcami Bielska-Białej, osoby chore psychicznie, nałogowi hazardziści, osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków, które nie przeszły podstawowego cyklu terapii. Dokonując wyboru grupy beneficjentów spośród grup przedstawionych powyżej, (wyodrębnionych ze względu na sposób kwalifikowania do programu), realizatorzy opracują:

- szczegółowe zasady selekcji i naboru uczestników uwzględniające rozpoznanie ich sytuacji rodzinnej i diagnozę ich osobowości i stanu psychicznego,
- reguły uczestnictwa w programie uwzględniające formalne wymogi dotyczące systematycznej obecności w zajęciach oraz bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach oraz w innych miejscach pobytu.

Realizacja przedmiotowego Programu uwzględnia wstępne rozpoznanie diagnostyczne oraz pogłębioną diagnozę osób stosujących przemoc. We wstępnym rozpoznaniu diagnostycznym sprawdzane będą przypadki poważnych zaburzeń emocjonalnych występujących u części sprawców przemocy i przewidywane stosowne działania wobec osób wymagających profesjonalnej terapii. Udział osób z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi, w szczególności z zaburzeniami osobowości antyspołecznej oraz zaburzeniami osobowości pogranicznej w Programie mógłby tworzyć poważne przeszkody w realizacji zajęć edukacyjno-korekcyjnych. Uzyskiwanie informacji od uczestników programu dotyczących ich życia osobistego powinno być objęte zasadą poufności z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnianie czynów zabronionych przez prawo. Rozpoznanie indywidualnej sytuacji powinno obejmować m.in. takie zagadnienia jak:

- rzeczywiste okoliczności skierowania do programu,
- określenia czy uczestnik programu aktualnie stosuje przemoc,
- najgroźniejsze i typowe formy i okoliczności przemocowych zachowań,
- aktualną sytuacją rodzinną i zawodową,

- cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej.

Pogłębiona diagnoza dotyczyć może w szczególności takich zagadnień jak:

- historia relacji, w których występuje przemoc oraz poprzednich związków,
- historia interwencji związanych przemocą,
- historia pomocy medycznej i psychoterapeutycznej w zakresie zaburzeń psychicznych,
- doświadczenia związane z nadużywaniem alkoholu i narkotyków,
- historia agresywnych i przemocowych zachowań w innych sytuacjach życiowych,
- kontakty z wymiarem sprawiedliwości,
- historia edukacyjno-zawodowa,
- charakterystyka szczegółowa zachowań i postaw przemocowych.

Reguły uczestnictwa w Programie w formie dokumentu podpisywanego przez beneficjentów (kontrakt) powinny obejmować w szczególności:

- formalne wymogi dotyczące systematycznej obecności w zajęciach,
- obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach,
- zobowiązanie do powstrzymywania się od przemocowych zachowań i postaw w kontaktach z członkami rodziny i z innymi ludźmi,
- wymóg uznania osobistej odpowiedzialności za fakty stosowania przemocy w rodzinie.

Zasady te, w przypadku osób których uczestnictwo związane jest z decyzjami Sądu ograniczającymi wolność osobistą, powinny przewidywać sankcje za uchylanie się od udziału w Programie.

Fakt uczestnictwa w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, przez osobę której uczestnictwo wynikało z jej osobistej decyzji, powinien być objęty tajemnicą, z wyłączeniem możliwości informowania instytucji i organizacji, które skierowały do Programu oraz członków rodziny.

W trakcie realizacji Programu, w którym uczestniczą osoby aktualnie kontaktujące się z członkami własnej rodziny, pożądane jest okresowe uzyskiwanie informacji o rzeczywistej sytuacji w rodzinie w zakresie związanym z przeciwdziałaniem przemocy, czyli monitorowanie zachowań i sytuacji rodzinnych.

Program oparty ma być na modelu integracyjnym, łączącym wybrane elementy tradycyjnych modeli z uwzględnieniem modelu społeczno-kulturowego. Integracja dotyczyć winna przede wszystkim następujących elementów:

- edukacji na temat kulturowo-obyczajowych zjawisk wspierających i przeciwstawiających się przemocy oraz konfrontowania ze stereotypami promującymi przemoc,
- promocji wartości i idei wspierających godność osoby, dobro rodziny, równość płci oraz prawa kobiet i dzieci, a także odpowiedzialności za osobiste decyzje i gotowość ochrony słabszych,
- stosowania procedur behawioralno-poznawczych w celu korygowania postaw i zachowań związanych z przemocą,
- uczenia umiejętności konstruktywnej komunikacji interpersonalnej oraz samokontroli.

Program uwzględnia zbiór podstawowych przekonań i sądów dotyczących mechanizmów przemocy domowej oraz sposobów jej powstrzymywania:

- przemoc domowa jest wyuczonym zachowaniem, które przynosi zyski i straty dla sprawcy,
- przemoc domowa jest tolerowana i wzmacniana przez postawy i poglądy wielu ludzi, często zakorzeniona jest we wzorach postępowania, przekazywanych z pokolenia na pokolenie,
- przemoc domowa jest szkodliwym i raniącym nadużywaniem siły i władzy oraz dążeniem do kontrolowania współmałżonki/współmałżonka, partnerki/partnera, dziecka lub sytuacji rodzinnej,
- można nauczyć się nie stosowania przemocy, nigdy nie należy godzić się na przemoc i nie należy rezygnować z jej powstrzymania,
- stosowanie przemocy w żadnym przypadku nie może być usprawiedliwiane stwierdzeniem, że było skutkiem prowokacji ze strony ofiary,

- korzenie przemocy domowej tkwią w stereotypach kulturowych i obyczajowych dotyczących płci, rasy, orientacji seksualnej, które usprawiedliwiają dyskryminację jednostek i grup społecznych,
- stosowanie przemocy domowej jest wyborem, za który sprawca ponosi odpowiedzialność moralną i prawną.

Priorytety programu:

- zasada ochrony bezpieczeństwa, autonomii i dobra osób krzywdzonych przez osobę stosującą przemoc oraz nieakceptowanie takich sytuacji i zachowań, które mogłyby akcentować współodpowiedzialność osoby krzywdzonej za przemoc wobec niej stosowaną,
- promowanie wysokich standardów etycznych i pragmatycznych, opartych na aktualnej wiedzy i badaniach,
- dbanie o to, by program przyczyniał się do faktycznych zmian w postawach i zachowaniach oraz zwiększał poczucie odpowiedzialności za własne czyny, a także by sprawcy przemocy uczestniczący w programie byli traktowani w sposób nienaruszający ich godności,
- współpraca i komunikacja w czasie realizacji programu z podmiotami udzielającymi wsparcia i pomocy ofiarom przemocy.

Zawartość merytoryczna Programu koncentruje się wokół następujących elementów:

- Edukacja – dostarczanie informacji, które pomogą uczestnikom zrozumieć dynamikę przemocy w kontekście procesów socjalizacji w roli męskiej. Edukacja koncentruje się na wszystkich przekonaniach i postawach, przy pomocy których sprawcy usprawiedliwiają stosowanie przemocy. Uczestnicy uczą się w jaki sposób ich zachowanie krzywdząco wpływa na członków ich rodziny i na ich wzajemne relacje oraz przygotowują się do wzięcia pełnej odpowiedzialności moralnej i psychologicznej za swoje czyny, a także do rozpoczęcia pozytywnych zmian w ich relacjach osobistych.
- Rozpoznawanie i zmiana systemu przekonań i postaw osobistych – program tworzy okazje do badania osobistego systemu przekonań, postaw i nastawień emocjonalnych, które inicjują i wzmacniają stosowanie przez nich przemocy.

Promuje wartości i postawy, które stanowią konstruktywną alternatywę wobec postaw wspierających przemoc.

- Zmiany behawioralno-poznawcze – uczestnicy, którzy autentycznie zaczną angażować się w proces zmiany zachowań i postaw otrzymują możliwość ćwiczenia nowych konstruktywnych form myślenia i reagowania, służących skutecznej kontroli nad szkodliwymi zachowaniami oraz sprzyjających odpowiedzialnemu podejmowaniu decyzji w sytuacjach konfliktowych i utrzymywaniu egalitarnych relacji międzyludzkich bez przemocy.

Do szczególnie istotnych tematów wokół których będzie koncentrować się większość oddziaływań edukacyjnych można zaliczyć: społeczno-kulturowe źródła i okoliczności towarzyszące przemocy domowej; problemy władzy i kontroli w relacjach międzyludzkich, planowanie i rozwijanie samokontroli, alkohol i patologia życia rodzinnego, komunikacja interpersonalna, promocja pozytywnych standardów i wartości, przemoc seksualna, dzieci, przemoc i wychowanie, tolerancja i szacunek wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

Miejski program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na lata 2010-2013 realizowany ma być etapowo:

- 1) Etap 1: Uzgodnienie i podpisanie porozumień z podmiotami, które chcą współpracować w ramach realizacji Programu, w tym ustalenie zasad kierowania do Programu osób stosujących przemoc w rodzinie m.in. przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz zasad interdyscyplinarnego monitorowania i ewaluacji programu.
- 2) Etap 2: Nabór uczestników do programu, diagnoza i ustalenie reguł uczestnictwa w programie w formie dokumentu podpisywanego przez beneficjentów (zawarcie kontraktów podczas indywidualnych konsultacji). Diagnoza uwzględnia rozpoznanie sytuacji rodzinnej i diagnozę funkcjonowania (aktualnego oraz w przeszłości), diagnozę osobowości oraz stanu psychicznego. Kontrakt dotyczy formalnych wymogów dotyczących systematycznej obecności w zajęciach oraz bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach oraz w innych miejscach pobytu, a także

sankcje za uchylenie się od udziału w programie oraz zobowiązania do powstrzymywania się od spożywania alkoholu i zażywania substancji psychoaktywnych.

- 3) Etap 3: Realizacja podstawowego cyklu grupowych zajęć korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie według standardów określonych w przepisach wykonawczych do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Do metod stosowanych podczas Programu wobec uczestników należeć będą m.in. wykład, dyskusja, drama i burza mózgów.
- 4) Etap 4: Realizacja ponadpodstawowego cyklu zajęć, mającego na celu pogłębienie i indywidualizację oddziaływań korekcyjnych wobec uczestników wraz z realizacją indywidualnych sesji o charakterze psychoterapeutycznym (II część spotkań). Psychoterapia może być proponowana uczestnikom przedmiotowego programu jako uzupełnienie lub kontynuacja programu korekcyjno-edukacyjnego.
- 5) Etap 5: Ewaluacja programu oraz wykorzystywanie ich w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, na zakończenie programu ale także na każdym z etapów jego realizacji.

Program uwzględnia monitorowanie zachowań związanych z przemocą u osób uczestniczących w Programie w trakcie Programu i do 3 lat po jego zakończeniu, którego dokonywać będzie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej. Monitorowanie i ewaluacja Programu może odbywać się m.in. we współpracy z instytucjami i organizacjami prowadzącymi programy przeciwdziałania przemocy i pomagania ofiarom przemocy w rodzinie, a także poprzez utrzymywanie kontaktu z osobami, wobec których sprawcy uczestniczący w Programie stosowali przemoc, przy czym formy tego kontaktu powinny chronić bezpieczeństwo ofiar i dostarczać rzetelnych informacji o zachowaniu uczestników Programu wobec członków swej rodziny.

VI. Zasady finansowania Programu.

Realizacja zadań Programu należących do zadań administracji rządowej zleconych miastu na prawach powiatu realizowana będzie w zależności od zapewnienia środków z budżetu państwa. Przedsięwzięcia związane z profilaktyką przemocy oraz ponadpodstawowymi zadaniami Programu mogą uzyskać dofinansowanie z innych źródeł, w tym środków przeznaczonych na realizację Gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych uchwalanego corocznie przez Radę Miejską. Istnieje również możliwość pozyskania grantów z innych źródeł. Realizacja części zadań nie wymaga dodatkowych nakładów finansowych, stanowiąc wkład własny indywidualnych osób, instytucji i organizacji pozarządowych. Realizacja Programu, szczególnie na etapie ponadpodstawowym, uzależniona będzie od aktualnych potrzeb lokalnych, współdziałania lokalnych podmiotów w trakcie naboru uczestników i środków pozyskany na ten cel.

VII. Realizatorzy i Partnerzy Programu.

Głównym realizatorem niniejszego Programu będzie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej. Możliwa będzie realizacja tego Programu przez inną jednostkę wskazaną przez Prezydenta Miasta Bielska-Białej. Program zakłada również współpracę interdyscyplinarną i promuje rozwiązania systemowe.

W Bielsku-Białej funkcjonuje system instytucji, organizacji i służb społecznych, który ma na celu przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie, zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności interdyscyplinarnej pomocy im udzielanej oraz zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Od 2007r. Miasto Bielsko-Biała na prawach powiatu realizowało program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz miejskimi jednostkami organizacyjnymi, zapraszając do współpracy m.in. Komendę Miejską Policji, Prokuraturę Rejonową, Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej, w tym Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej do wykonywania orzeczeń w sprawach karnych, a także Kuratora Okręgowego, zakłady leczenia

odwykowego i kluby trzeźwościowe. Miasto będzie kontynuować działania zmierzające do rozwijania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wykorzystywać kompetencje celem zaproszenia do współpracy w ramach realizacji niniejszego Programu m.in. organy ścigania, wymiaru sprawiedliwości, Areszt Śledczy w Bielsku-Białej, zakłady leczenia odwykowego i organizacje pozarządowe, a także regionalne i ogólnopolskie podmioty realizujące działania w obszarze profilaktyki i pracy ze sprawcami przemocy domowej.

Zakończenie.

Realizacja przedmiotowego Programu uzależniona będzie od zaangażowania poszczególnych jego realizatorów, w tym współpracy z instytucjami wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania, także w sprawie naboru uczestników Programu. Nadzieję daje zmiana przepisów prawa dotycząca braku konieczności uzyskiwania przez sąd zgody sprawcy na jego udział w programach korekcyjno-edukacyjnych, która dotyczy także osób stosujących przemoc w rodzinie.